

מראי מקומות - פסחים סט.

שהמצוה עצמה אינה דוחה את השבת.

ה. הזאת טמא מת תוכיח שחל שביעי שלו להיות בשבת ובע"פ שהיא מצוה וכו'

כתב התוס' ר"ד, שלפי"ז צריך לומר שהכלל שאמר ר"ע, שכל שא"א לעשותו מע"ש מותר לעשותו בשבת, מדובר רק על הפסח עצמו, שכל עבודותיו שא"א לעשותם מע"ש, כגון שחיתו וזריקת דמו וכו' דוחים את השבת, אבל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וכו', שאפשר לעשותם מע"ש, אינם דוחים את השבת. אבל הזאה אף שא"א לעשותה מאתמול, כיון שאינה עבודה של פסח, אינה דוחה שבת.

ה. מכדי טלטולי בעלמא הוא תדחי שבת משום פסח

כתב הצ"ח, שמכאן ראייה לדברי רש"י על המשנה בריש פרקין, שאף בלא הגזירה של שמא יעבירונו יש בהזאה איסור שבות, שהרי המקשן לא העלה בדעתו גזירה של שמא יעבירונו, ומדוע אמר תדחי שבת משום פסח, הלא כמו כן יש להקשות בכל שבת מדוע לא יזו. אלא ודאי ידע המקשה שהזאה יש בה שבות שמתקן גברא, אלא שהקשה ששבות קל כזה, שאין בו גזירת איסור תורה, לא היה לחז"ל להעמיד במקום עשה של פסח שיש בו כרת.

ו. שמא יטלנה ויעבירונה ד' אמות ברשות הרבים

רש"י ותוס' בסוכה (מג.) לענין גזירת נטילת לולב בשבת) הקשו, מדוע לא פירשו החשש שיוציא מרה"י לרה"ר. ותירצו שאינו שכיח כל כך, שהרבה פעמים הוא מונח בכרמלית וכו', או שהגביהו על מנת לטלו שאין בזה הוצאה מרשות לרשות, אבל העברת ארבע אמות ברשות הרבים יש בזה.

וכתב רעק"א (שם), שלכאורה מוכח מדבריהם שלא כשיטת הרמב"ם (שבת פ"ב) שהעברת ד' אמות צריכה דוקא עקירה והנחה ברה"ה, ומדבריהם מוכח שאף אם עוקר ומניח בכרמלית חייב, וצריך רק שיעבור ד' אמות ברה"ר. אבל לבסוף דחה הראיה מתוס', שיתכן שכוונתם שבמונח בכרמלית אין חשש הוצאה, ואילו במעביר יש חשש, והוא כשיעמוד לפוש ויעביר אחר כך ד' אמות.

ובדרוש וחדוש לרעק"א (ר"ה ס"ט) כתב טעם נוסף מדוע נקטו דוקא העברת ד' אמות, לפי שהחשש הוא שמא יעבירונו מביתו לבית הבקי, שהוא מרה"י לרה"י דרך רה"ר, שבזה חייב רק משום מעביר, אא"כ עומד לפוש ברה"ר, וזה לא שכיח. ובזה מיישב מה שקשה לכאורה על דברי התוס' בשבת (ה) שלבן עזאי שעומד כלפוש, לא שייך העברת ד' אמות ברה"ר אלא בקופץ, וקשה שלכאורה ודאי לא שייך לגזור רק משם קופץ, אבל לפי הנ"ל מיושב, שלפי בן עזאי יש לגזור משום הוצאה מרה"י לרה"ר גופא, שהרי עומד כלפוש דמי, וממילא אין צריך לגזירה שמא יעביר ד' אמות.

ז. אמרי הני מילי היכא דגברא גופיה חזי ורמי חיובא עלי וכו'

העיר השפת אמות, שלפי זה נמצא שכשהגברא גופיה חזי, ומוטל עליו החיוב, לא גוזרים שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר. והוא תמוה, שאם כן נמצא שחולק על כל המשניות לענין לולב ושופר שאין עושים אותם בשבת משום גזירה שמא יעבירונו, אף ששם ודאי גברא חזי, ומוטל עליו החיוב, וצ"ע.

א. רבי אליעזר שבות דמצוה עדיף ליה

פירש רש"י, שלרבי אליעזר אינו חשוב ק"ו, לפי שסובר ששבות של מצוה עדיף משבות של רשות, ולכך יו"ט ששמחתו רשות, גזרו על שבות שלו, אבל שבת, שדחיית מלאכה שבו משום מצוה, לא גזרו על השבות שלה לדחות את המצוה.

והעיר האור החמה, מה היתה כוונת רב אשי להוסיף בביאור שיטת רבי אליעזר, הרי כבר שמענו שר"א סובר שכיון שהוא שבות של מצוה הרי הוא דוחה, וגם במה נחלקו ר"א ור' יהושע. וביאר שמחלוקתם היא האם מה שקרבנות ציבור דוחים שבת הוא בגדר הותרה או בגדר דחוייה. שרבי יהושע סובר שהוא בגדר דחוייה, ולכך למד ק"ו, ומה מלאכת יו"ט של רשות, שהוא ודאי הותרה לפי שלא שייך דחוייה אלא אצל מצוות, לא התירו חז"ל שבות שעמה שהיה יכול לעשותה מאתמול, כל שכן שבות של דחיית שבת, שהוא בגדר דחוייה, שודאי אסרו חז"ל גם השבות שהיה יכול לעשותו מאתמול. אבל ר"א סבר שגם דחיית שבת ע"י קרבנות ציבור הוא בגדר הותרה, ולכך דחה שאף שבשל רשות לא התירו חז"ל שבות שלהם, מ"מ שבות של מצוה עדיף, ושבות שלה מותר.

ב. אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת וכו'

פירש רש"י, מיחוי קרבי, ואף שנעשו לצורך גבוה. והקשו התוס', כיצד סברה הגמרא ללמוד מזה, הרי יש לחלק ששם לא היה אפשר לעשות מאתמול. ולכך פירשו התוס', שמכשירי מצוה היינו הקטר חלבים, שאפשר להמתין עד לאחר השבת, ומ"מ דוחה שבת. ולכאורה תמוה, שהרי ההקטרה אינה רק מכשירי מצוה, אלא היא חלק מהמצוה עצמה.

וביאר הקובץ שעורים (אות ר"י) בדעת התוס', שאין חילוק בין מכשירי מצוה ובין המצוה עצמה, וכל החילוק הוא רק לענין אם היה יכול לעשותו מאתמול או לא. ולכן אין ללמוד ממיחוי קרבי אף שהוא מכשיר כיון שלא היה אפשר לעשותו מאתמול, ואילו הקטרה, אף שהיא חלק מהמצוה עצמה, כיון שהיה אפשר לעשותה בחול, לומדים ממנה שדוחה שבת. ואילו לדעת רש"י הכל תלוי אם הוא רק הכשר מצוה או המצוה עצמה, ואין חילוק אם היה יכול לעשותה מערב שבת או לא. והחילוק שאמר ר"ע בין אפשר ללא אפשר, הוא רק שמפני זה אין ללמוד מכשירין מגוף המצוות במה מצינו, אפילו אם ימצא מכשירין שאי אפשר לעשותם מאתמול, משום שבדרך כלל אפשר לעשות מכשירין מערב שבת.

ג. רבי עקיבא נמי כי אותביה הזאה דתרומה

אותביה שהיא מצוה והיא משום שבות

יש להעיר, שהרי מצות תרומה אינה דוחה שבת, ומה שייך כלל להוכיח מהזאה של תרומה שאינה דוחה שבת. וביאר בחידושי רבינו דוד, שדעת ר"ע ללמוד משם, כיון שמצינו שהעמידו חז"ל דבריהם אף במקום תורה כאילו הם דברי תורה, על כן כיון שמכשירי מצוה אינם דוחים את השבת כשיש בהם מלאכה, א"כ אף כשאין בהם אלא שבות י"ל דאינם דוחים את השבת, אפילו במצוה שהמצוה עצמה דוחה שבת. אבל ר"א סובר שאין ללמוד אלא מהזאה שהיא מצוה הדוחה את השבת, אבל מהזאה של תרומה אין ללמוד משום